

O PUȘCULIȚĂ ROMANĂ DE BANI GĂSITĂ LA TIBISCUM

de
LIVIU GROZA

Nu departe de Caransebeș în lumea romană, se înălța castrul și municipiul Tibiscum, așezare ce avea importanță atât din punct de vedere militar, cât și din punct de vedere social, economic și comercial.

Importanța militară a castrului de la Tibiscum este dată în primul rînd de poziția lui strategică, la confluența a trei drumuri de mare importanță militară, iar în al doilea rînd de prezența aici a unui număr mare de unități militare care au staționat mai mult timp sau au poposit numai fiind în trecere prin acest loc¹.

Dar căile de comunicație, pe lângă importanța lor militară, jucau și un mare rol comercial, ele fiind vadul de pătrundere a mărfurilor de la centru în provincie și invers.

Faptul că așezarea civilă de lângă castrul Tibiscum este ridicată la rangul de municipium confirmă rolul mare ce-l juca din punctul de vedere social, politic și economic².

Amprenta schimburilor comerciale este pusă în mai toate domeniile de activitate, în ceramică însă aceasta devine mai pregnantă. În urma cercetărilor arheologice efectuate de muzeul Banatului din Timișoara, a rezultat ceramică de import, ceramică locală și ceramică locală ce avea drept model ceramica de import.

Nu ne-am propus, în cele ce urmează, să facem o analiză a ceramicii romane de la Tibiscum, ci vom descrie un vas mai puțin obișnuit ce era folosit drept pușculiță pentru depozitarea monedelor. Este vorba de așa numita categorie de ceramică ce în literatura de specialitate este cunoscută sub numele de „loculi”. Această denumire a fost dată recipientelor destinate pentru păstrarea monedelor.

Avîndu-se în vedere faptul că acest gen de ceramică se găsește destul de rar în săpăturile arheologice, vom face o descriere a acestor

¹ M. Moga, *Garnizoana romană de la Tibiscum*, în *Acta Musei Napocensis*, vol. 7, p. 135

² Septimiu Severus a ridicat așezarea civilă de la Tibiscum la rangul de municipium (*Istoria României*, Vol. 1, Ed. Academiei, București, 1960, p. 366).

pușculițe folosindu-ne de articolul cercetătoarei clujene Iudita Winkler publicat în revista *Apulum*³.

După forma lor s-a ajuns la părerea că există două tipuri de pușculițe, în Dacia romană fiind mai răspândite cele de așa numitul tip „Trier” de forma unei pere turtite în partea superioară.

După volumul lor, pușculițele se împart în trei grupe în funcție de numărul de denari ce-l poate conține (până la 600 de denari; până la 1000 de denari și peste 1000 de denari).

Sigur, multe discuții s-au purtat asupra posesorilor. Făcându-se analogie cu pușculițele copiilor din vremea noastră, s-a crezut că ar putea aparține și aceste *loculi* tot copiilor, dar luând în considerare numărul mare de denari ce putea conține și mai mult valoarea denarului s-a ajuns la părerea că ele aparțineau unor persoane particulare.

Cu toată amploarea săpăturilor arheologice efectuate în așezările romane existente în țara noastră, numărul pușculițelor este destul de redus⁴. Acest lucru trebuie pus în legătură și cu spargerea acestor recipiente în momentul scoaterii monedelor ce le conțineau.

Pușculița de bani de a cărei descriere ne ocupăm a fost găsită în anul 1962 în așezarea civilă de la Tibiscum, pe malul râului Timiș, care la acea dată era singurul arheolog nepoftit al acestor meleaguri, deoarece valurile apei loveau în malul abrupt formînd acel proces de eroziune ce ducea în final la prăbușirea lui.

Pușculița a fost găsită de noi în pămîntul surpat împreună cu un ulcior spart în partea superioară și o oală identică cu cea găsită în săpăturile din așezarea romană de la Buciumi⁵. Toate au fost aruncate într-o groapă de gunoi ce se găsea în acel loc.

Menționăm că tot aici, cu prilejul altei periegheze, au fost găsite și fragmentele amforei reconstituite din muzeul din Caransebeș și tot de aici au fost recoltate mai multe resturi ceramice.

Mulțimea fragmentelor ceramice găsite aici, în așezarea civilă, în absența prin apropiere a unui zid sau construcție, ne-a îndreptățit, încă de atunci, să afirmăm că este vorba de o groapă unde se aruncau resturile menajere. Această afirmație este întărită mai târziu cu ocazia efectuării unor sondaje în acest loc. Astfel, studiul nostru pe peretele vertical al malului a confirmat părerea emisă anterior.

Trecînd la descrierea pușculiței ajungem la următoarele date. Este confecționată din lut cu nisip fin folosit ca degresant și prin ardere a primit culoarea cenușiu închis. Este lucrată la roată simetric dimensiionată, dar ușor lăsată într-o parte. Această lăsare trebuie pusă în legă-

³ Iudita Winkler, *Pușculițele de bani „loculi” din Dacia romană*, în *Apulum*, Vol. V, p. 203—215

⁴ Lista descoperirilor de pușculițe se află la I. Winkler în *op. cit.*, la care adăugăm cele semnalate de D. Protase, în *Acta Musei Napocensis*, Vol. IV. Cluj, 1967, p. 465

⁵ Colectiv, *Castrul roman de la Buciumi*, Cluj, 1972, pl. 26/6

tură cu perioada de uscare și nicidecum cu timpul când a fost confecționată.

Are o înălțime de 10 cm cu diametrul fundului de 6,5 cm, iar a părții concave de 14,5 cm.

Volumul total al pușculiței este de circa 900 cm³, volum în care puteau intra aproximativ 1600 monede.

Tăietura pentru introducerea monedelor era de 2 cm, situată într-o concavitate în partea superioară cu o adâncime de 1,8 cm.

Pușculița a fost goală în momentul găsirii avînd o spărlură de 5,30×4 cm în partea concavă, lîngă tăietura pentru introducerea monedelor.

Analizată după criteriile de categorisire a pușculițelor romane putem afirma că privind forma face parte din tipul pușculițelor *Trier* — romano-germanice — iar din punctul de vedere al volumului intră în categoria a treia, deci a pușculițelor ce puteau conține peste 1000 de denari.

Ținînd cont de faptul că ea a fost aruncată după scoaterea monedelor într-o groapă și alături de ea au fost găsite și resturi ceramice ce pot fi încadrate cronologic în secolul II și începutul secolului III. e.n. putem concluziona că și pușculița de a cărei descriere ne-am ocupat să fie încadrată în aceeași perioadă în care se constată, de altfel, o maximă înflorire a vieții economice și social-politice a municipiului Tibiscum.